

Zoogdieren voor de lens

Dick Klees

Op de vraag, die een ondertoon verraadt van een geloof in zojuist geconstateerde afwijking, 'Hoe ik aan die gepassioneerde interesse voor dieren kom?' is mijn antwoord steevast een wedervraag: 'Hoe kan iemand zijn interesse voor dieren verliezen'? Ieder kind raakt toch gefascineerd door een lieveheersbeestje, dat zomaar overstapt van een blad naar je vinger. Of door de zachtheid van een konijntje, bij het aaien. Hoe kolossaal groot is een paard wel niet, wanneer het dichtbij staat. Vreemd genoeg zijn er mensen die de overstap van kind naar volwassene menen te moeten maken, door het afleggen van wat hen als kind in de natuur bezig hield. Gelukkig is mij dat niet overkomen.

Deze hazelmuis zit niet mooi in beeld. De foto heeft een slechte compositie. Door de foto uit te kaderen kan de compositie worden verbeterd. Foto Dick Klees.

Bovenal kunnen zien

Als natuurfotograaf kun je absoluut niet zonder een meer dan normale interesse voor alles wat buiten leeft. Al associeert menigeen natuurfotografie met extreme telelenzen en veel geduld, beide zijn secundair. Op de eerste plaats komen interesse in en liefde voor het onderwerp. Daarna vergt het overwinnen van alle mogelijke tegenslagen een fiks portie doorzettingsvermogen. Ook geduld komt om de hoek kijken. Wilde dieren hebben immers hun eigen bezigheden en zijn niet gemotiveerd om voor foto's te poseren.

Tevens speelt kennis van het onderwerp een rol, om meer op film vast te kunnen leggen dan een gelukkige toevalstreffer. Maar bovenal: zien. Zien is veel meer dan louter kijken. Eindeloos kunnen kijken totdat een foto 'ontdekt' is. De registratie komt als laatste aan de orde. Soms valt de keuze op een lange telelens, maar niet per definitie.

Cameramerken snobisme

Camera's en lenzen zijn puur gereedschap. Ze hebben, mijns inziens niet terecht, een veel te hoog aanzien verworven. Het komt bij niemand op om een timmerman te vragen met welk merk schaaft hij zo'n mooi profiel maakt.

Zoogdieren vluchten, zodra ze verwaaiing van lucht van de mens opvangen. Foto Dick Klees.

Vreemd genoeg wordt aan fotografen veelvuldig de vraag gesteld met welk merk camera ze werken. Pure lariekoek. Een merk camera produceert geen betere of slechtere foto's. Een doorsnee camerahuis voldoet uitstekend. Wanneer men wat geld te spenderen heeft, geef dat dan uit aan goede lenzen, die zijn immers verantwoordelijk voor de kwaliteit van de foto's.

Bovenal is het vakmanschap van de fotograaf belangrijk. Want het uitkaderen van een beeld, zodanig dat het de kijker boeit, en het zorgen voor een bij het onderwerp passende belichting blijft mensenwerk, geavanceerde meters, geprogrammeerde automaten en ander technisch vernuft ten spijt. Die zijn prima om een beeld op te nemen, dat niet van een situatie met gemiddeld contrast afwijkt. Probeer echter geen witte muis op zwart zand of donkere vleermuis op een witte muur te fotograferen. De dan ontstane, mislukte foto's zijn in de techniek ingebakken.

Ervaring opdoen

Wanneer men serieus fotografie wil bedrijven, om het even naar welk onderwerp de interesse uitgaat, raad ik iedereen aan zich eerst een stuk fotografische basiskennis eigen te maken en te oefenen. Door systematisch bij te hou-

den wat men in verschillende situaties heeft gedaan, leert men van zijn ervaringen. Probeer ook te begrijpen waarom foto's goed of fout uitpakken. Het komt er uiteindelijk op aan om blind te varen op ervaring en routine. Alleen dan kan uit een onverwacht geboden kans een betrouwbaar resultaat worden gesleept.

Vogelfotografie veel populairder

De meeste natuurfotografen zijn op de eerste plaats vogelfotografen. Zoogdieren zijn in fotoseries vaak de grote afwezigen, uitzonderingen als herten en zwijnen daargelaten. Naar mijn overtuiging moet de verklaring gezocht worden in de verschillende wijze waarop vogels en zoogdieren op hun omgeving zijn georiënteerd.

Vogels vertrouwen voor hun veiligheid voornamelijk op hun gezichtsvermogen. Een eigenschap die zich door menselijk vernuft veel gemakkelijker laat 'beet' nemen dan zintuigen als gehoor of reuk. Een vogel is bijna immer vanuit een goed gecamoufleerde en met zorg geplaatste schuilhut te fotograferen. Natuurlijk zijn er vogels die alert zijn op kleine veranderingen in hun omgeving, of voor wie de geringste ver-

Veel zoogdieren zijn uitgesproken nachtdieren (vos).
Foto Dick Klees.

dachte beweging aanleiding geeft tot vluchten.

In vergelijking met zoogdieren zijn vogels wezenlijk makkelijker in beeld te brengen. Hun vermogen aan gevaren te ontsnappen door weg te vliegen is immers groter dan wanneer dat lopend moet gebeuren. Zoogdieren missen daarmee een dimensie. Eerlijkheids-halve, veel zoogdieren beschikken toch over een extra dimensie in de vorm van een ondergronds hol, maar dat moet wel tijdig bereikt worden. De kortste afstand waarop een vogel zich nog veilig voelt, kan daardoor kleiner zijn dan de minimale vluchtafstand die voor een zoogdier toelaatbaar is.

Geuren zijn belangrijk

Veel zoogdieren vertrouwen op hun reuk om de omgeving op veiligheid te verkennen. Mensen kunnen nauwelijks ruiken en hebben ook geen enkel zicht op de afstanden waarop ze waarneembaar zijn voor één goede neus. Het toepassen van schuilhutten in de zoogdierfotografie is beperkt tot posities van

waaruit ons onderwerp door windrichting of ligging verondersteld mag worden niets te ruiken.

Soms kan de menselijke geur zo verwaaid worden opgevangen, dat een dier wel 'gevaar' waarneemt, maar geen duidelijke bevestiging hiervan krijgt. Het zal dan meer tijd kosten voordat zo'n onzeker en alert dier in beeld komt. De eerste tijd blijft het op zoek naar aanvullende bewijzen, zoals een verdacht geluid of een beweging. Door ervaring leer je op zulke momenten niet de eerste de beste mogelijkheid voor een foto aan te grijpen. Dit veroorzaakt immers al te gemakkelijk het verlangde bewijs, wat een overhaaste aftocht tot gevolg heeft. Vaak is het beter om een dier wat vertrouwd te laten raken met de aanwezigheid van een geur, waaruit kennelijk toch geen direct gevaar dreigt. Dit houdt natuurlijk het risico in dat je de 'kans van je leven' onbenut laat.

Niet dagactief

Een extra handicap bij de zoogdierfotografie is, dat veel soorten pas in de schemering of de nacht actief worden. Niet of hoogst zelden vertonen ze zich overdag, terwijl de lichtcondities dan

gunstig zijn. Temeer daar een film voor het vormen van een beeld om wezenlijk meer licht vraagt dan onze ogen. De vogelfotograaf is hierbij weer in het voordeel, omdat vogels doorgaans bij daglicht actief zijn.

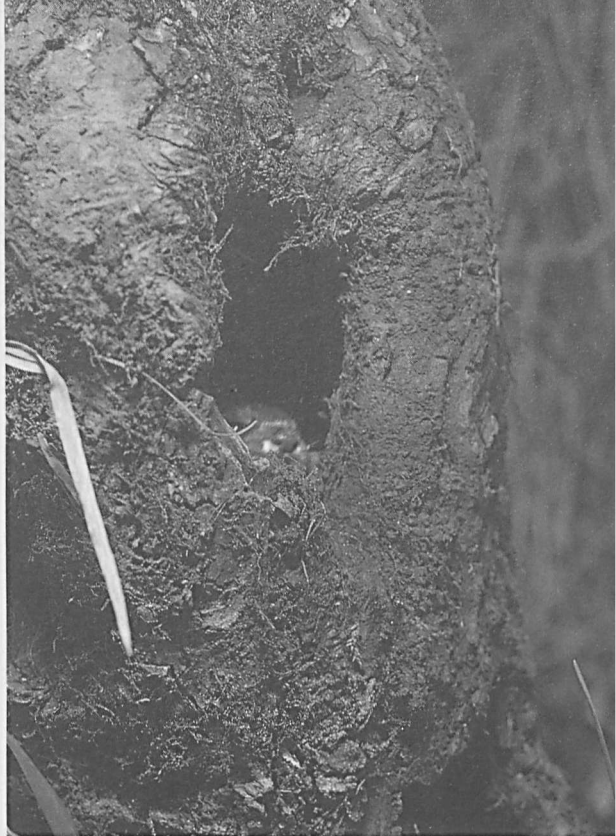
Op vrijwillige basis

Elk onderwerp heeft z'n voor- en nadelen. Naar mijn gevoel moet iedere natuurfotograaf die onderwerpen zoeken waartoe hij zich het meest aangetrokken voelt. Motivatie is de beste partner bij het zoeken naar oplossingen voor alle problemen. Men kan wel eens hulpmiddelen inzetten om tot resultaten te komen, maar verwacht geen grote wonderen. Zoogdieren zijn levende wezens die, ondanks het feit dat men probeert ze te manipuleren ten dienste van de gewenste plaat, daarvan geen schade behoren te ondervinden. In de praktijk betekent dit, dat een dier alleen op *vrijwillige basis* tot een handeling aangezet mag worden. Alleen puur voor de hand liggende 'opdrachten' zullen ze uitvoeren. Maar ook dan blijven er voor de zoogdierfotograaf genoeg hulpmiddelen over.

Gek doen helpt

Sommige zoogdieren hebben eigenschappen waarvan gebruik gemaakt kan worden. De best bruikbare eigenschap is: *nieuwsgierigheid*. Vooral roofdieren zijn nieuwsgierig. Wat doe je om de aandacht te vangen en gevangen te houden?: gek doen. Dat mensen rechtop lopen is de meeste dieren bekend. Na even gekeken te hebben, weten ze genoeg. Maar wanneer die persoon ligt of kruipt, weten ze geen raad met dat wezen. Vergeet echter tijdens deze capriolen niet de camera te bedienen. Gek doen kan een probaat hulpmiddel zijn. Zeehonden zijn op die manier een tijdje bezig te houden. Weliswaar verlaten ze meestal voor de zekerheid het land, maar eenmaal in het veilige water komen ze verrassend dichtbij om naar je te kijken. Dit werkt uiteraard niet aan de Noorse kust, waar elke zeehond voor zijn leven te vrezen heeft bij het zien van mensen. Op de Wadden, waar niet gejaagd wordt, lukt zo'n grap wel.

Met wezels en hermelijnen is ook vaak een spelletje te spelen. De moeilijkheid is iets te verzinnen wat ze kan boeien. Houd het vooral spannend. Af en toe een enkele beweging of geluid blijkt aantrekkelijker dan een hele show.

Dat verveelt snel, waarop ze hun weg vervolgen. Ga er niet achteraan, dit heeft zelden of nooit zin. Zeker wanneer ze zich bedreigd voelen, zijn ze snel in de dekking verdwenen. Het loont wel de moeite voorzichtig te kijken waar ze blijven. Ze controleren vaak allerhande holletjes. Dit biedt soms goede kansen wanneer het dier weer tevoorschijn komt. Prepareer jezelf onmiddellijk op zo'n mogelijkheid, omdat ze vaak eerder terug zijn dan je verwacht. Ze blijven echt niet poseren in de ingang van een hol om je de camera even scherp te laten stellen.

Traagheid fototoestel

Ik ben eens bezig geweest met een wezel, die zich in een holle boomstam bevond. In de zijkant van die stam zat een gat waaruit de wezel telkens kwam kijken. Soms zelfs zover als zijn voorpoten hem steunend op de rand toelieten. 'Prachtig', dacht ik en schoot een film vol aan dit zich telkens herhalende tafereel. Groot was de teleurstelling toen ik de ontwikkelde diafilm retour ontving: nergens een wezel te bekennen. Een hele film vol met lege gaatjes. Blijkbaar trok de wezel zich bij het allereerste geluid dat hij hoorde onmiddellijk terug.

Kennelijk heeft een camera zoveel tijd nodig om zijn spiegel op te tillen en de sluitser te starten, dat de wezel de zes centimeter die hij uitstak, gemakkelijk kon binnenhalen. Later heb ik de snelheden getest en gemeten. Daarbij ontdekte ik dat een 'snelle' camera 1/6 seconde nodig heeft om te reageren. Dit ongeacht de sluitertijd, want die wordt pas bediend na genoemde reactietijd. Een wandelaar is in die tijd al 30 cm verder. Houd daarom bij een snel reagerend of bewegend dier rekening met de traagheid van het fototoestel.

Een andere conclusie is, dat het geluid van de camera beperkend werkt. Een 'stiller' type camera voor zoogdierfotografie is dus gewenst. Het bovenstaande bewijst immers dat er meer geluid is dan het terugvallen van de spiegel, wat wij zelf het beste horen. Als het geluid zich daartoe beperkte was het minder kwalijk. De feitelijke foto is dan al gemaakt.

Goede raad duur?

Algemene goede informatie is beschikbaar in diverse boeken. Wat de zoogdierfotografie betreft, gelden ook hier alle aanwijzingen die elders van toepassing zijn. Voor kwalitatief goed werk gebruikt men een statief, een draadont-

spanner en absoluut geen langer brandpunt dan voor de compositie noodzakelijk is.

Het is beter een onderwerp dichter te naderen, dan om de afstand te overbruggen met een telelens. Langere lenzen vergroten niet enkel het te fotograferen object, maar ook de kans op trillingen neemt toe. Bovendien bevat de langere luchtkolom tussen camera en onderwerp meer stof en ongeregelheden dan een korte. Dit resulteert in minder heldere beelden.

De keuze van het merk film is deels een kwestie van smaak. De diverse merken hebben een verschillende opvatting over het natuurgetrouw weergeven van kleuren. Kies wat je zelf het aangenaamst vindt om naar te kijken. Bedenk dat hoe gevoeliger (sneller) een film is, hoe onscherper de foto of dia uitvalt. Wellicht klinkt dit vreemd wanneer men voor een snellere film gekozen heeft om bewegingsonscherpte te verminderen. (De enige remedie daartegen heet: statief). Snelle of hooggevoelige films tekenen een beeld op met minder korrels van een grovere structuur. Zo'n film is dus per definitie minder scherp dan een fijnkorrelige.

Logische en nuchtere raad als leidraad ter verbetering van de kwaliteit, maar aan de opvolging schort wel eens wat. Zeg niet dat: 'Een statief zo zwaar is en veel trager werkt dan even uit de hand

Met ongewoon lokaas, stuk rendier, lok je ongewone dieren, zoals deze veelvraat in Scandinavië. Foto Dick Klees.

knippen'. Want als mij gevraagd wordt, waarom mijn foto's scherper zijn, wat moet ik dan zeggen? Als professioneel natuurfotograaf kan ik me echt niet permitteren deze basisregels te negeren.

Kennis van de soort

Zoekt men een speciale diersoort, zorg er dan voor vooraf uit de literatuur zoveel mogelijk over voedsel, biotoop, gedrag en dergelijke te weten te komen. Ter plaatse verschaffen sporen, vraatresten en keutels aanwijzingen over een eventueel voorkomen. Probeer tevens een gebied zo goed mogelijk te leren kennen. Bedenk daarbij wat de meest voorkomende windrichting is en hoe onder de wind te blijven. Realiseer je, dat 's avonds de wind vaak wegvalt en

temperatuurverschillen de lucht in beweging zetten. Vooral in de omgeving van water of op hellingen kan de wind totaal draaien en iemand lelijk parten spelen.

Wees bedacht op individuele verschillen bij dieren van dezelfde soort. Ook op diverse plaatsen kan hun gedrag aanzienlijk verschillen. De gulden regel hierbij luidt: 'Wees in principe op elke eventualiteit voorbereid en spreid de kansen en risico's'. Verlies niet uit het oog dat 'toeval' iemand eerder overkomt als hij de moeite neemt om op de juiste plaats en tijd aanwezig te zijn. Door gaans betekent dit in het holst van de nacht onder povere omstandigheden vernikkelen van de koude. De keren dat men er voor niets op uit gaat, zijn immers talrijker dan de keren die klinkende resultaten opleveren. Dierfotografie kan alleen als je aan het buiten zijn op zichzelf voldoening beleeft. Anders ga je gegarandeerd aan frustraties ten onder.

Dieren laten zich lokken

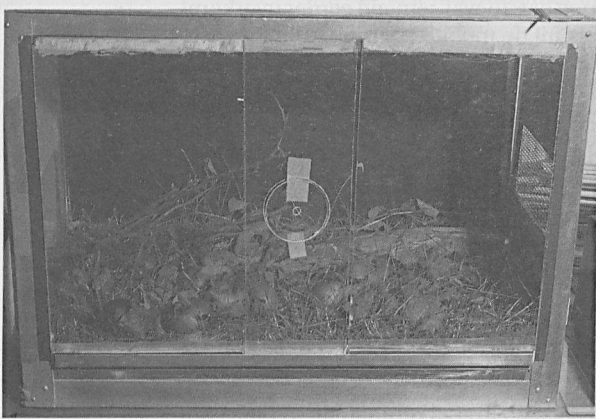
Lokken zorgt ervoor dat de trefkans om dieren te zien groter wordt. Bovendien

Close-up van een zwarte rat in zijn 'natuurlijk milieu'.
Foto Dick Klees

Een relmuis knabbelt op zijn gemak aan een appeltje.
Foto Dick Klees.

De zwarte rat van iets verder af bezien. Bedenk wel dat de figurant na afloop van de fotosessie netjes wordt behandeld. *Foto Dick Klees.*

Met veel geduld lukt het soms in een terrarium een natuurlijk uitziende foto te maken. *Foto Dick Klees.*

blijven gelokte dieren langer op dezelfde plaats dan een toevallige passant. Een lijst recepten waarmee ieder dier het best te lokken is, bestaat niet. Gezond verstand en achtergrondkennis moeten helpen. Men lokt half augustus in een boomgaard geen dier met appels. Voeg iets extra's toe aan zijn dieet. Kies het lokaas met zorg en deponeer het op een zodanige plek, dat het onderwerp goed in beeld komt. Zorg er ook voor dat het dier niet aan gevaaren wordt blootgesteld. Gooi geen voedsel op paden of wegen, waar (na het vertrek) misschien gevaar optreedt door verkeer.

Geef een dier een gevoel van veiligheid door voor dekking te zorgen. Muisen zitten graag met iets boven hun hoofd, maak daarvan gebruik. Verschaf deugdelijk voedsel en geen tranquillizers, zoals ik ooit als advies van een 'collega' kreeg.

Terrarium voor kleine soorten
Kleine dieren kunnen soms met succes

gefotografeerd worden in een terrarium. De gedachte dat een gevangen dier een 'makkie' is, wordt afgestraft door de praktijk. Allereerst moet er een voor die soort geschikte en passende biotoop worden gebouwd. Daarna zal blijken dat het dier alleen op plaatsen wil zitten, waar hij niet te fotograferen is, bijvoorbeeld ergens onder een steen of stijf tegen de wand. Met als gevolg, geen mooie achtergrond en geen natuurlijke foto. Denk niet dat met een beetje opjagen het onderwerp zich naar wens laat manipuleren. Meer stress bij het dier is het gevolg en de rest laat zich raden. Wanneer men een goed resultaat nastreeft, neem dan de tijd: een dag en een nacht is niets. Realiseer je dat bij het gebruik van terraria het eigenlijke fotograferen maar een fractie van al het werk beslaat.

Om aan dieren te komen, kan een life-trap goede diensten bewijzen. Gebruik geen zogende wijfjes. Ook zwangere vrouwtjes moeten onverrichter zake terug worden gezet. Ze leveren beslist geen leuk familie-tafereel op. Door de veranderingen die de gevangenschap veroorzaakt, worden jongen eerder doodgebeten en verorberd dan voor de lens groot gebracht. Zelfs al verlopen de eerste dagen wel goed, dan nog is het aangeboden voedsel te eenzijdig voor de melkproductie en de latere groei.

Terrariumprojecten moet men goed voorbereid aanvangen. Zeker wanneer de dieren langere tijd in gevangenschap worden gehouden. Ga van tevoren bij jezelf na of je de tijd en energie daarvoor kunt opbrengen. Bedenk ook tevoren of het waard is daarvoor een dier te vangen en in gevangenschap te houden. Denk ook na over wat er na de fotoserie met de 'modellen' gaat gebeuren. Lukraak buiten de deur zetten is wel wat al te grof. Ter afsluiting een overweging. Niet uit vrees voor de concurrentie, die eenieder mij nu gaat aandoen, maar enkel omdat het onderwerp mij dierbaar is. *Is de schitterendste plaat ooit een slachtoffer waard?* Succes bij het fotograferen, en ...'mooi licht'.

Dick J.C. Klees, natuurfotograaf en zoogdierliefhebber, Zadelmakerstraat 58, 6921 JE Duiven.